

John Carter Brown
Library
Brown University

JOHN CARTER BROWN
LIBRARY

Purchased from the
Trust Fund of
Lathrop Colgate Harper
LITT. D.

SENECA CHRISTIANUS,
SEU
PRAECEPTA MORALIA INSIGNIORA,
QUAE EXTANT
In Lucii Annaei Senecae Epistolis
in ordinem congesta,
& faciliori usui accommodata.

PRAETEREA
Quaedam Solatia, & Remedia ex eius
excerptis novissimè deprompta.

PATAVII M. DCC. XV.

NUNC

ILLM^o. D. D. FRANCISCI DE OLIVARES
Durangensis Episcopi, suasionè ac expensis.

MEXICI ANNO DOMINI M. DCC. XCVI.

Per Marianum Zunnigam & Ontiverium,
ad viam Spiritus Sancti.

Purchase - Alice W. Kuntz

March 15, 1912

MISSOURI

PRAEFATIO,

Amice Lector Salve.

DUO sunt quae te scire per velim. Primum est: Epistolarum Flores Lucii Annaei Senecae philosophi Politicorum omnium facile Principis; iam diu Eruditorum manibus versari, sed eos sine ordine, inscriptione, methodo; ex quibus illustriores sententias sparsim excerptas in certa capita redegimus, iisque novam frontem induximus, unde hoc tibi saccharum propinamus: quicquid verò hic leges (testor meam, tuamque fidem) id totum Senecae est, quod hisce tribus (ut aiunt) chartis sed laboriosis velut exili myrothecio inclusimus.

Alterum est: Cum Senecam eloquentia laudatissimum, ac Virtutis studio penè Christianum fuisse priscorum, ac Sanctorum Pa-

trum consensus suadeat, (a) cum primis D. Hieronymi, cuius hic verba annumero: Quem non ponerem in Catalogo Sanctorum, nisi me illae epistolae provocarent, quae leguntur à plurimis Pauli ad Senecam, & Senecae ad Paulum, in quibus cum esset Neronis magister, & illius temporis potentissimus, optare se dicit, eius esse loci apud suos, cuius sit Paulus apud Christianos. Hic ante biennium, quam Petrus & Paulus coronarentur martyrio, à Nerone interfectus est. Novi equidem, nunc temporis ab eruditis quibusque Viris laudatas ab Hieronymo Epistolas tanquam spurias & commenticias reiici ac prorsus exsibilari; ac proinde nulla omnino ex eis Aethnico illi Scriptori laus verae solidaeque pietatis accessisse. Sed enim nemo inficiabitur unus, praestantissimi huius Philosophi doctrinam apud veteres plerosque Ecclesiae Patres ea in existimatione, eo in pretio sem-

(a) Linus Pontif. Passione S. Pauli. Hieronym. de Scriptorib. Ecclesiast. Augustin. Epist. 53. ad Macedon. Et lib. 6. de Civit. Dei cap. 10.

per excutisse, ut propterea eundem vel ipsius-
met Doctōris gentium familiaritate, & col-
loquio dignissimum reputare non detrectarint:
Idcirco invidiae mihi non erit aurea eius do-
cumenta iisdem capitibus insignire, quibus
Authore Thoma de Kempis Volumen auro ac-
cedro dignum de Christi Servatoris nostri
Imitatione inscriptum est: quid enim refert
rudi, simplicique stylo, an Romana lingua
verum dicere! è sacra Augustini familia, an
Neronis curia balsamum animae aeternitatis
beatae capaci instillare! è Caesaris Praeto-
rio, an D. Agnetis Coenobio viam ad Coe-
lum monstrare! suis nimirum conchyliis
margaritae includendae sunt. Perlege Lector
prima, media, ultima; passim ad toleran-
tiam iniuriarum, sui demissionem, ac despi-
cientiam inducit, vitae fragilis brevitatem
ob oculos ponit; ad charitatem ac pacem cum
summis infimisque conservandam invitatur;
mortis meditationem salubrem morituris
cramben commendat, ad frequentem, eam-
que quotidianam conscientiae discussionem

hortatur; ad pauperiem ceterasque corporis
asperitates forti pectore exantlandas incitat.
Vitiarum, cum primis autem ventris, &
gulae irritamenta; iracundiae aestum, avari-
tiae sordes; fastum, ac philautiam, pessimas
mortalium pestes profligat: rectè, ac ordine
uti tempore docet; aequabilitatem in secundis
juxta ac adversis rebus servandam ostendit:
Deum denique summum animae bonum, ac
coelestem patriam in oculis, & animo cir-
cumferre sollicitè suadet, & ò utinam persua-
deat. Et sanè inter clarissimos huiusce eru-
ditioris aevi Scriptores nemo non rarum hoc
& eximium factum mirabitur, nimirum quod
ascetici nostri solent, id ab aethnico, aut pe-
nè Christiano Philosopho fieri: Viros religio-
ne conspicuos ad Coelum Manu duci.

Vale Lector, frueri, ac nobis fave.

IN LIBRI TITULUM, QUI
SENECA CHRISTIANUS
INSCRIBITUR

TETRASTICHON.

*Lucili, hinc abeas; huc Vos accedite quique
Primum lustrali è Fonte bibistis aquas.*

*Non sum qualis eram, Romano dictus ab aevō:
A Christo dicor nobiliore nota.*

ERRORUM TYPOGRAPHIAE CORRECTIO.

Pag. Lin.

4.	18.	<i>de mentis</i>	<i>dementis.</i>
34.	10.	<i>intinere</i>	<i>itinere</i>
49.	16.	<i>infundo</i>	<i>in fundo</i>
65.	8.	<i>claustram</i>	<i>claustra</i>
72.	5.	<i>descipit</i>	<i>decipit</i>
76.	2.	<i>saeuissimam</i>	<i>saeuissima</i>
81.	1.	<i>blelicosasque</i>	<i>bellicosasque</i>

SYLLABUS CAPITUM.

- CAP. I. *De ferventi emendatione totius vitae nostrae.* 1.
- CAP. II. *De amore solitudinis, & silentii.* 2.
- CAP. III. *De meditatione mortis.* 4.
- CAP. IV. *De utilitate adversitatis.* 6.
- CAP. V. *Contra vanam, & saecularem scientiam.* 9.
- CAP. VI. *De cognitione sui.* 12.
- CAP. VII. *De Examine Conscientia quotidiano.* 14.
- CAP. VIII. *De inordinatis affectionibus superandis.* 15.
- CAP. IX. *Quomodo cum omnibus pax, & amicitia conservanda sit.* 18.
- CAP. X. *De consideratione humanae miseriae.* 19.
- CAP. XI. *De familiaritate proborum appetenda, malorum fugienda.* 21.
- CAP. XII. *De abnegatione sui.* 25.
- CAP. XIII. *De contemplatione rerum coe-*

- lestium. 27.
- CAP. XIV. De constantia in adversis. 29.
- CAP. XV. De brevitae vitae. 31.
- CAP. XVI. De desiderio aeternae beatitudinis, & huius vitae angustiis. 34.
- CAP. XVII. De indifferentia animi, tam in prosperis, quam adversis. 38.
- CAP. XVIII. De non attrahendo sibi res exteriores. 40.
- CAP. XIX. De pace interna acquirenda. 41.
- CAP. XX. Virtus sola in hac vita beatum reddit. 43.
- CAP. XXI. De tempore utiliter transigendo. 49.
- CAP. XXII. Iracundiae vitium, quomodo extirpandum. 50.
- CAP. XXIII. Quod vera paupertas magnorum bonorum parens sit. 55.
- CAP. XXIV. De vitae huius miseriis, ac aerumnis. 60.
- CAP. XXV. De caecitate eorum, qui vitam voluptatibus transeunt. 62.
- CAP. XXVI. Quod homo sola ratione om-

- inibus creatis praestet. 66.
- CAP. XXVII. De eminentia liberae mentis
Virtutibus excoltae. 67.
- CAP. XXVIII. Avaritia praecipitari ho-
mines in plurima flagitia. 71.
- CAP. XXIX. Quod homines magni ducant
res viles 73.
- CAP. XXX. Quod Sapiens totius Mundi sit
Dominus. 75.
- CAP. XXXI. Pulchritudine animi corpus
exornari. 76.
- CAP. XXXII. Quod vana hominum de no-
bis iudicia contemnenda sint. 78.
- CAP. XXXIII. De abominando ebrietatis
vitio. 79.
- CAP. XXXIV. Animi imperio corporis
servitio utendum. 82.
- CAP. XXXV. Profectum nostrum in ad-
versitatibus crescere debere. 83.
- CAP. XXXVI. Vitiosos homines humanam
naturam exuere. 85.
- CAP. XXXVII. In quo consistat vera ho-
minis felicitas. 88.

CAP. XXXVIII. *Vitia seriò tollenda, an-*
tequam mors obruat. 90.
Excerpta alia. 92.

S. SENECA CHRISTIANUS.

C A P U T I.

*De ferventi emendatione totius vitae
nostrae.*

UID prodest mare traicere, & Urbes mutare, ut effugias vitia, quibus urgeris? non alibi sis oportet sed alius. Quid ad rem pertinet quos locus peregrinus mores habeat? tuos adferes, nec enim te meliorem faciat nec saniozem: Medicina ergo quaerenda est non regio. Fregit aliquis crus, aut extorsit articulum, non vehiculum navemque conscendit, sed advocat Medicum ut fracta pars jungatur, ut luxata in locum reponatur. Quid ergo? animum tot locis tractum & extortum credis locorum mutatione posse

sanari? Tamdiu ista urgebunt mala, quamdiu malorum gestaveris causas. Te igitur emenda, onera tibi detrahe, & emenda desideria.

C A P U T II.

De amore solitudinis, & silentii.

NULLA res nos maioribus malis implicat, quam quod ad rumorem componimur. Alienis perimus exemplis, sanabimur, si modo separemur à caetu. Quid tibi potissimum vitandum existimem quaeris? Turbam. Argumentum pessimi, turba est. Ego certè confiteor imbecillitatem meam; nunquam mores, quos extuli, refero; aliquid ex eo, quod composui, turbatur, aliquid ex his, quae fugavi, rediit. Inimica est multorum conversatio. Nemo non aliquod nobis vitium, aut commendat, aut imprimit, aut nescientibus

(3)

allinit: utique quo maior est populus, cui commiscemur, hoc periculi plus est; ambitiosior redeo, inò verò inhumanius, quia inter homines fui: necesse est aut imiteris eos, aut oderis, utrumque autem devitandum est, ne vel similis malis fias, quia multi sunt, neve inimicus multis, quia dissimiles sunt. Recede in teipsum quantum potes, nihil enim aequè proderit quàm quiescere, & minimum cum aliis loqui plurimum secum. Est quaedam dulcedo sermonis, qui irrepit, & blanditur, & non aliter quam ebrietas, aut amor secretum prodit. Ab homine homini quotidianum periculum, adversus hoc te expedi, nullum enim malum frequentius, nullum pertinacius, nullum blandius. Tempestas minatur antequam surgat, crepant aedificia antequam corruant, praenunciat fumus incendium, subita est ex homine pernicies, & eò diligentius tegitur, quò proprius acce-

(4)

dit. Summa ergo summarum est: tardi-
loquum te esse iubeo.

C A P U T III.

De meditatione mortis.

VIVERE in tota vita discendum est, quod magis mirandum est, in tota vita discendum est mori. Tot maximi Viri relictis omnibus impedimentis, quum divitiis, officiis, facultatibus renunciassent, hoc unum in extremam usquè aetatem egerunt; plures tamen ex his nondum se scire confessi è vita abierunt. Magna res haec est, & diu discenda, quum hora illa adveniat inevitabilis, aequo animo abire. Vivere noluit, qui mori non vult; vita enim cum exceptione mortis data est; ad hanc itur, quam ideò timere de mentis est, quia certa expectantur, dubia metuuntur, mors necessitatem aequam ha-

bet & invictam. Quis queri potest in ea conditione se esse, in qua nemo non est? Tu tamen mortem, ut nunquam timeas, semper expecta. Clementissimus portus aliquando petendus est, nunquam recusandus, in quem si quis intra primos annos delatus est, non magis queri debet, quam qui citò navigavit; alium enim venti segnes ludunt, ac detinent; & tranquillitatis lentissimo taedio lassant, alium pertinax flatus celerimè perfert; idem nobis evenire puta, alios vita velocissimè abduxit, quò veniendum erat etiam cunctantibus, alios maceravit, & coxit. Vis adversus hoc corpus liber esse? tanquam migraturus habita. Propone tibi quandoque hoc contubernio carendum, fortior eris ad necessitatem exeundi: nullius rei meditatio tam necessaria est.

C A P U T IV.

De utilitate adversitatis.

QUARE multa bonis Viris mala eveniunt? Nihil accidere mali bono Viro potest, omnia adversa exercitationes putat; marcet sine adversario virtus. Tunc apparet quanta sit, quantumque valeat, quin, quod possit, patientia ostendit. Non vides, quantò aliter patres, aliter matres indulgent? Illi exercitari iubent liberos ad studia obeunda maturè, feriatis quoque diebus non sinunt esse otiosos, & sudorem illis, & interdum lacrymas excutiunt. Paternum Deus habet adversus nos animum, & illos fortiùs amat & operibus, doloribus, ac damnis exagitat, ut verum colligant robur. Nihil mihi videtur infeliciùs eo, cui nihil unquam evenit adversi. Quantò plus erit tormenti, plus erit gloriae. Calamitas Virtutis oc-

casio est. Hos itaque Deus, quos probat, quos amat, indurat, recognoscit, exercet: eos autem, quibus indulgere videtur, quibus parcere, molles venturis malis servat. Quare Deus optimum quemque aut mala valetudine, aut luctu, aut incommodis afficit? quare in castris quoque periculosa fortissimis imperantur? dux lectissimos mittit qui nocturnis hostes aggrediantur insidiis, aut explorent iter, aut praesidium loco deiciant. Nemo eorum, qui exeunt, dicit: male de me Imperator meruit, sed bene iudicavit. Idem dicant, quicumque iuventur pati. Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur, quantum humana natura posset pati. Quid mirum, si durè generosos Spiritus Deus tentat? contemptum periculorum assiduitas dabit. Non est arbor solida, nec sortis; nisi in quam frequens ventus incursat; ipsa enim vexatione constringitur, & radices certius figit: sic sunt

nautica corpora ferendo mari dura :
Agricolis manus tritae : ad excutienda
tela militares lacerti valent. Non potest
athleta magnos Spiritus ad certamen
adferre, qui nunquam suggillatus est :
ille, qui fudit sanguinem suum, cuius
dentes crepuerunt sub pugno, ille qui
supplantatus adversarium toto tulit cor-
pore, nec proiecit animum proiectus :
qui quoties cecidit, fortior resurrexit,
cum magna spe descendit ad pugnam.
Putate itaque Deum dicere : quid habetis
quod de me queri possitis vos, quibus
recta placuerunt? aliis bona falsa cir-
cumdedi auro; illos argento & ebore
adornavi; intus boni nihil est: isti, quos
pro felicibus aspicitis, miseri sunt, sor-
didi, tarpes, ad similitudinem parie-
tum suorum extrinsecus culti: vobis
dedi bona certa, mansueta. Quantò
magis versaverit aliquis & inspexerit,
tantò videbit meliora & maiora, quae
permisi vobis metuenda contemnere,

cupienda fastidire. Non fulgetis extrinsecus, bona vestra introrsus obversa sunt.

C A P U T V.

Contra vanam, & saecularem scientiam.

QUIDAM de liberalibus studiis quaerendum iudicaverunt, an Virum bonum facerent. Ne promittunt quidem, nec huius rei scientiam affectant. Grammaticus circa curam sermonis versatur, & si latius evagari vult, circa historias, iam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina; quid horum viam ad virtutem sternit? quid ex his cupiditatem eximit? libidinem fraenat? ad Geometriam transeamus, & ad musicam; nihil apud illas invenies quod vetet timere, vetet cupere. Quaeris ubi Ulysses erraverit potius quàm efficias ne nos semper erremus. Non vacat audire: utrum inter Italiam

& Siciliam iactatus sit, nos animi quotidie iactant, & nequitia in omnia Ulyssis mala impellit. Non deest forma quae sollicitet oculos, non hostis; hinc monstra effera, & humano cruore gaudentia; hinc insidiosa blandimenta aurium; hinc naufragia, & tot varietates malorum. Quid inquiris an Penelope impudica fuerit? doce me, quid sit Pudicitia, & quantum in ea bonum? Ad musicam transeo. Doces me quomodo inter se acutae, & graves voces consonent: quomodo numerorum disparem reddentium sonum fiat concordia; fac potius quomodo animus consonet meus secum. Monstras mihi qui sint modi flebiles; monstra potius quomodo inter adversa non emittam vocem flebilem. Metiri me Geometres docet latifundia; potius doceat, quomodo metiar quantum homini sit satis. Numerare me docet Arithmetica, & avaritiae commendat digitos; potius doceat nihil ad rem

pertinere has computationes: non esse feliciorum, cuius patrimonium tabularios lasset; imò quàm supervacanea possideat, qui infelicissimus futurus est, si quantum habeat, per se computare cogatur. Quid enim prodest scire agellum in partes dividere, si nescio cum fratre dividere? quid prodest colligere subtiliter pedes iugeri, & comprehendere etiam, si quid decempedam effugit; si tristem me facit vicinus potens? doces me quomodo nihil perdam de finibus meis; & ego discere volo quomodo totos hilaris amittam. Paterno agro inquis, & materno expellor: Quid? ante avum tuum quis istum agrum tenuit? non dominus, sed colonus intrasti; cuius colonus es? si bene tecum agitur, haeredis. Negant Iurisconsulti quicquam usu capi, quod publicum est: publicum est hoc quod tenes, & quidem generis humani. O egregiam artem! scis rotunda metiri, in quadratum redigis

quamcunque formam, nihil est quod in mensuram tuam non cadat; si artifex es, metire hominis animum, dic quàm magnus sit, quàm pusillus. Scis, quae recta sit linea; quid tibi prodest, si quid in vita sit rectum ignoras? Solae artes liberales sunt, imò (ut dicam liberius) liberae, quibus curae Virtus est: res trahit non verba, & nescio an certior memoria sit, quae nullum extra se subsidium habet. Tota rerum natura umbra est, aut inanis, aut fallax.

C A P U T VI.

De cognitione sui.

SI perpendere voles, intus te ipse considera. Equum empturus iubes solvi stratum, detrahis vestimenta vaenilibus, ne qua vitia corporis lateant; hominem involutum aestimas? vides illum insigni capitis decorum, si vis illum aestimare, totumque scire qualis

sit, fasciam solve, multum mali sub illa latet. Illud praecipue nos impedit, quod citò nobis placeamus si invenimus, qui bonos nos dicat, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus, quum sciamus illos saepè multo mentiri: sequitur itaque ut ideò mutari nolimus, quia nos optimos esse credimus. Alexander quum in India vagaretur & gentes bello vastaret, in obsidione cuiusdam Urbis sagitta iectus diu perstitit in re, & incepta agere perseveravit; deindè quum dolor exeresceret, coactus absistere, omnes, inquit, iurant me Iovis filium esse, sed hoc vulnus hominem me esse clamat. Idem faciamus cum quenquam adulatio infatuat, dicamus: Vos quidem prudentem me esse dicitis, ego autem video quàm multa inutilia concupiscam, nocitura optem. Rem dicam: Bona Conscientia testis est. O te miserum si contemnis hunc testem.

CAPUT VII.

De Examine Conscientia quotidiano.

ANIMUS quotidie ad reddendam rationem vocandus est. Utor hac potestate, & quotidie apud me causam dico, quum sublatum est è conspectu lumen, totum diem mecum scrutor, facta ac dicta mea rememior, quod, hodie malum tuum sanasti? cui vitio obstitisti; qua parte melior es? Nihil mihi ipse abscondo, nihil transeo; quare enim quicquam ex erroribus meis timeam, quum possim dicere: vide ne istud amplius facias, nunc tibi ignosco. Quid ergo pulchrius hac consuetudine excutiendi totam diem? qualis me somnus post recognitionem sui sequitur, quam tranquillus, ac liber? quum aut laudatus est animus, aut admonitus: moderatior erit, qui sciet sibi quotidie ad Iudicem esse veniendum.

CAPUT VIII.

De inordinatis affectionibus superandis.

IMBECILLIS primò omnis affectus; non obtinebis, ut desinat si incipere permiseris: deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit. parat: excluditur faciliùs, quàm expellitur. Quis negat, omnes affectus à naturali principio fluere? Curam nostri natura mandavit; sed huic ubi nimium indulseris, vitium est. Voluntatem natura necessariis rebus admiscuit, ut non illam peteremus, sed ut ea, sine quibus vivere non possumus, gratiora nobis illius faceret accessio: si suo iure veniat, luxuria est: ergo intrantibus resistamus, quia faciliùs non recipiuntur, quàm exeunt. Quantum possumus nos, à lubrico recedamus, in sicco quoque parum firmiter stamus. Occurres mihi hoc loco illa voce publica: Homunciones sumus, omnia nobis

negare non possumus, concupiscemus temperatè: imò aliud est in re; vitia nostra quia amamus defendimus, & malumus excusare illa, quàm excutere: vires nostras colligamus, ac totas pro nobis non contra nos concitemus: nolle in causa est, non posse praetenditur. Omnes praeoccupati sumus virtutes discere, vitia dediscere, eò maiore animo debemus ad nostri emendationem accedere. Irritamenta vitiorum quam longissimè fugiamus. Indurandus est animus, & à blandimentis voluptatum procul abstrahendus. Militandum est nobis, & quidem genere militiae, quo nunquam quies, nunquam otium datur: persequere vitia sine fine, sine modo, nam illis quoque nec finis, nec modus est. Proiice quaecunque. Cor tuum laniant, quae si aliter extrahi nequirent, cor ipsum cum illis evellendum erat: voluptates praecipuè inimicissimas habe latronum more, quos Philistas Aegyp-

tii vocant, in hoc nos amplectuntur, ut iugulent. Si voluptati cessero, cedendum est & dolori. Hoc durum & laboriosum negotium nobis datum esse scias, scilicet imus per obstantia. Itaque pugnemus, aliquorum imploremus auxilium. Qui deponere vult desideria rerum omnium, quarum cupiditate flagravit; & oculos, & aures ab his, quae reliquit, avertat; citò ribellat affectus; quocumque se verterit, aliquod pretium inveniet occupationis suae. Ambitio promittit plausum, & ex hoc potentiam; luxuria varias & multas voluptates: Avaritia pecuniam: mercede te Vitia sollicitant, hic tibi gratis vivendum est? vix effici toto saeculo potest, ut Vitia tam longa licentia tumida subigantur, & iugum accipiant. Inaestimabile bonum est; Suum fieri.

CAPUT IX.

*Quomodo cum omnibus pax, & amicitia
conservanda sit.*

CONSORTIUM rerum omnium inter nos facit amicitia. Non potest quisquam beatè degere, qui se tantum intuetur; qui omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Haec Societas, diligenter & sanctè observanda est, quae iudicat esse aliquod commune Ius generis humani plurimum quoque ad illam interiorem Societatem amicitiae colendam proficit. Quemadmodum stultus est, qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum eius, & fraenos; sic stultissimus est, qui hominem, aut ex veste, aut ex conditione, quae vestis modo nobis circumdata est, aestimet: Servus aliquis est, ac fortassè liber animo: Servus est, hoc illi non nocebit, ostende quis non sit.

Haec praecepti mei summa est: sic cum inferiore vivas, quemadmodum Superiorem tecum velis vivere.

CAPUT X.

De consideratione humanae miseriae.

QUID ista sic diligis, quasi tua? alia origo nos manet, alium rerum status, propterea intrepidus horam illam decretoriam prospice: quicquid circa te iacet rerum, tanquam hospitalis loci Sarcinas specta: transeundum est: excutit Natura redeuntem, sicut intrantem. Quisquis exit in lucem, iussus est lacte, & panno esse contentus; non licet plus efferre quam intuleris: detrahentur tibi haec circumiecta, novissimum velamentum tui cutis, detrahetur caro, & suffusus sanguis discurrensque per totum, detrahentur ossa, nervique firmamenta fluidorum, ac albentium. Dies iste, quem

tanquam extremum reformidas, aeterni Natalis est: gemis, & ploras; hoc ipsum nascentis est. Quid contristaris? ita solet fieri. Pereunt saepè velamenta nascentium; istis opertus es, veniet qui revelet dies, & ex contubernio faedi, atque olidi ventris educat; iam hinc altiùs aliquid sublimiusque meditare: aliquando tibi caligo ista discutietur: nulla umbra serenum turbabit: aequaliter splendet omne Coeli latus: dies, & nox aëris infimi vices sunt, tunc in tenebris vixisse te dicēs, quum totam lucem totus aspexeris: quid tibi videbitur divina lux quum illam suo loco videris? Haec cogitatio nihil sordidum animo sub sidere sinit, nihil humile, nihil crudele: qui aeternitatem mente concipit, nullos horret exercitus, non terretur turba, nullis ad timorem minis agitur.

CAPUT XI.

De familiaritate proborum appetenda, malorum fugienda.

PROSUNT inter se boni; exercent enim virtutes, & Sapientiam in suo statu continent: desiderat uterque aliquem, cum quo conferat, cum quo quaeratur: peritos luctandi usus exercet, musicum qui paria didicit, monet: opus est & Sapienti agitatione Virtutum. Malus malè nocet, facit quoque peiorem, metum, iram incitando, voluptates laudando, & maximè laborant mali ubi plurimum Vitia miscuere, & in unum collata, nequitia est; ergò è contrario bonus bono proderit. Quomodo? inquis. Ex conspectu mutuae tranquillitatis crescet utriusque laetitia: praeterea secundum naturam est amicorum actu ut suo, proprioque laetari; nam nisi hoc fecerimus, nec virtus quidem, nobis quae in exer-

cendo sensu est; permanebit: Virtus autem suadet in futurum consulere, deliberare, & intendere animum: facilius intendet, explicabitque, qui aliquem sibi assumpserit: quaerit itaque aut perfectum virum, aut proficientem, ac vicinum perfecto. Aiunt, homines plus in alieno negotio videre; sic quaedam sunt, quae etiam sapientes in alio, quam in se diligentius vident. Praeterea illud, quod dulcissimum, & honestissimum, idem velle atque idem nolle sapiens sapienti praestabit: egregium opus pari iugo ducet: quin etiam vel occursum ipse Sapientis iuvat, & est aliquod quod ex magno viro vel tacente proficias, nec tibi facile dixerim quoadmodum prosit, sic ut intelligas illud profuisse minuta quaedam animalia: quum mordent non sentiuntur: adeo tenuis illis, & fallens in periculum vis est: tumor indicat morsum, & ipso tumore nullum vulnus apparet; idem tibi in conversatione bono-

rum Virorum eveniet, non deprehendes, quemadmodum, & quando tibi prosit: profuisse deprehendes, nunquam enim boni opera inutilis est, nunquam eius licet obscura Virtus latet, sed mittit sui Signa. Quid est ergo, quare ulla verba coram amico meo retraham? quid est quare me coram illo non putem solum? Quidam, quae tantum amicis committenda sunt, obviis narrant; & in quaslibet aures quicquid illos urit, exonerant: quidam etiam rursus charissimorum conscientiam reformidant, & si possunt ne sibi quidem credituri, interiorius premunt omne secretum neutrum faciendum est; utrumque enim vitium est, & omnibus credere & nulli: Quantum bonum est, ubi sunt praeparata pectora, in quae tutum omne Secretum descendat? quorum conscientiam minus quam tuam timeas? quorum sermo sollicitudinem leniat? sententia consilium expediat? hilaritas tristitiam dissipet?

conspectus ipse delectet? quos tamen quantum fieri poterit, vacuos à cupiditatibus eligemus: sunt enim quidam, qui non tantum verba, sed vitia gestant: horum sermo, multum nocet, nam etiam si non statim proficit, semina in animo relinquit, sequiturque nos quum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malum: Quemadmodum qui audierunt Symphoniam, ferunt secum in auribus modulationem, illa ad dulcedinem, cantumque cogit, actiones impedit, nec ad seria patitur intendi; sic sermo prava laudantium diutius haeret, quam auditur, nec facile est animo dulcem sonum excutere, prosequiturque, & durat, & ex intervallo recurrit; ideoque claudendae sunt aures malis vocibus, & quidem primis; nam cum initium fecerunt, admissaeque sunt, plus audent, inde ad haec pervenitur verba: Virtus verborum inanis crepitus est, una felicitas est bonae vitae facere omnia liberè: hoc est vivere, hoc

est mortalem esse: hae voces non aliter fugiendae sunt, quam illae, quas Ulysses nisi alligatus praetervehi noluit: idem possunt, abducunt à patria, à virtutibus, & inturpem vitam miserè illidunt: non est istud vivere. Inter causas malorum nostrorum est, quòd vivimus ad exempla, nec ratione componimur, sed consuetudine abducimur, quod si pauci facerent, nolumus imitari; quum plures facere caeperunt, quasi honestius sit quia frequentius, sequimur, & recti apud nos locum tenet error, ubi est publicus.

C A P U T XII.

De abnegatione sui.

OMNIA licèt foris resonent, dum intus nihil tumultus; dum inter se non rixentur cupiditas, & timor, nec altera alteram vexet; bene est nam quid prodest totius regionis silentium, si affe-

Quis fremunt? si animus obstrepit? ideo ille curetur ab illo sensus: ab illo verba exeunt, ab illo nobis est habitus, vultus, incessus, si ille procubuit, & cetera sequentur ruinam: rege incolumi spes omnibus una est: amisso rupere fidem. Rex est animus noster; hoc incolumi cetera manent in officio, parent, obtemperant: quum ille paululum vacillavit, simul titubant. Animus noster modò Rex est, modò Tyrannus: Rex cum honesta intuetur, nihil imperat turpe; nihil sordidum: ubi verbo impotens, cupidus, delicatus est; transit in nomen detestabile, ac dirum, & fit Tyrannus, tunc illum excipiunt affectus impotentes, & istant, qui initio quidem gaudent, ut solet populus frustra plenus nocitura largitione: huius ergo compescenda est seditio; & ideo ad rerum actus excitandi, & tractatione bonarum artium occupandi sumus, quoties nos mala habet inertia, sui impatiens. Magni Imperatores

quum malè parere militem vident, aliquo labore compescunt, & expeditione detinent, nunquam vacat lascivire districtis: opus est aliquo ad quem inores nostri se erigant: nisi ad regulam prava non corriges.

CAPUT XIII.

De contemplatione rerum coelestium.

ANIMUS noster gravi sarcina pressus explicari cupit, & reverti ad illa, quorum fuit: nam corpus hoc animi poena est, ac pondus: premente illo urgetur: in vinculis est, nisi se à terrenis dimiserit ad divina: haec libertas eius est, haec evagatio: subducit interim se custodiae, qua tenetur, & Coelo se reficit. Quemadmodum artifices ex alicuius rei subtilioris intensione, quae oculos defatigat, si malignum, & non praeclarum lumen habent, in publicum prodeunt, & in aliqua regione ad populi

otium dedicata oculos libera luce delectant; sic animus in hoc tristi, & obscuro domicilio clusus, quoties potest, apertum petit, & in contemplatione requiescit. Ego non quaeram, quis sit huius mundi artifex? unde tanta lux fundatur? ego ista non quaeram? ego nesciam unde descenderim? nesciam quò hinc iturus sim? quae Sedes expectet animam legibus humanae servitutis solutam? Vetas me Coelo interesse? Maior sum, & ad maiora genitus, quàm ut mancipium sim mei corporis, quod equidem non aliter aspicio, quàm vinculum libertati meae circumdatum? Contemptus corporis certa libertas est, serviant ergo deteriora melioribus: fortes simus adversus fortuita: non contremiscamus iniurias, non vincula, non egestatem, non vulnera: Mors quid est? aut finis est, aut transitus: nec desinere, nec transire timeo, quia nunquam tam angustè ero.

CAPUT XIV.

De Constantia in adversis.

QUAERIS an omne bonum optabile sit? Si bonum est, inquis, fortiter torqueri, & magno animo uri, & patienter aegrotare; sequitur, ut ista optabilia sint; nihil autem ex his video voto dignum; neminem certe scio adhuc eo nomine votum solvisse, quod flagellis caesus esset: aut equuleo longior factus, distingue ista, & invenies in his esse aliquid optandum, tormenta à me abesse velim, sed si sustinenda fuerint; ut me in illis fortiter & animosè geram, curabo: Non sum tam demens, ut aegrotare cupiam, sed si aegrotandum fuerit, ut nihil intemperanter, nihil effaeminate agam, optabo, ita non incommoda optabilia sunt; sed Virtus, qua perferruntur incommoda. Nihil habere, ad quod exciteris, cuius denunciatione, &

incursu firmitatem animi tui tentes; sed in otio inconcusso iacere, non est tranquillitas, malitia est. Imperfectis adhuc interseinditur laetitia, Sapiens vero gaudium contexitur, nullaque rumpitur fortuna: semper & ubique tranquillum est. Vidisti aliquando canem missa à domino frustra carnis aperto ore captantem? quicquid exceperit protinus integrum devorat, & semper ad spem futuri hiat: idem evenit nobis quicquid expectantibus fortuna proiecit; id sine ulla voluptate demittimus, statim ad alterius rapinam arrecti, & attenti hoc Sapiens non evenit. Credamus igitur pulcherrimum iter monstranti & clamanti: Hæc itur ad astra, hæc secundum Temperantiam, hæc secundum Fortitudinem. Miraris hominem ad Superos ire? Deus ad homines venit, imò (quod proprius est) in homines venit. Nulla sine Deo mens bona est. Divina Semina in humanis corporibus dispersa sunt; quae, si bonus cultor ex-

cipit, paria his, ex quibus orta sunt, resurgunt: si malus; non aliter quam humus sterilis, ac plausuris deecat, ac deinde creat purgamenta pro frugibus.

CAPUT XV.

De Brevitate vitae.

NEMO tam imperitus est, ut nesciat, sibi quandoque moriendum: tamen quum prope accesserit, tergiversatur, tremit, plorat. Nonne tibi videtur stultissimus omnium, qui fleverit, quòd ante annos mille non vixerat? acquè stultus est, qui flet, quod post annos mille non vivet. Haec paria sunt: non eris, nec fuisti, utrumque tempus alienum est. In hoc punctum coniectus es, quod ut extendas, quousque extendes? quid fles? quis optas? perdis operam; eò ibis, quò omnia ibunt. Quid tibi novum est? ad hanc legem natus es, hoc patri tuo

accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus post te: Series invicta, & nulla mutabilis ope illigat, ac trahit cuncta. Nullum sine exitu iter. Infelix servis hominibus, servis rebus, nam vita si moriendi virtus abest, servitus est. Quomodo fabula, sic vita, non quàm diu, sed quàm benè acta sit, refert; nihil ad rem pertinet quo loco desinas: quocumque voles desine; tantùm bonam clausulam impone. Hoc denique tibi circa diem mortis praesta: moriantur ante te vitia; dimitte voluptates turbidas magno levandas. Quibusdam remedia monstranda sunt, quibusdam inculcanda. Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur. Ego certè velut appropinquet experimentum, & ille laturus sententiam de omnibus annis meis dies venerit; ita me observo, & alloquor; ille dies iudicaturus est, utrum loquar fortia, an sentiam, nunquid simulatio fuerit. Remove studia, totam

vitam pertracta, mors de te pronunciat-
tura est. Ita dico: disputationes & litte-
rata colloquia, & ex praeceptis Sapien-
tium verba collecta, & eruditus sermo
non ostendunt verum robur animi; est
enim oratio etiam timidissimis audax.
Quid egeris, tunc apparebit, quum ani-
mam ages. Accipio patienter conditio-
nem humanam, non reformido iudicium.
Iunior es, quid refert? non dinumeran-
tur anni. Incertum est, quo te loco mors
expectat; itaque tu illam omni loco ex-
pecta. Semper discendum est, quod, an
sciamus, experiri non possumus. Qui
mori discit, servire dediscit. Una est ca-
tena, quae nos alligatos habet, amor vi-
tae, qui, ut non est abiiciendus; ita mi-
nuendus est, ut si quando res exigit, ni-
hil nos detineat, quo minus parati simus,
quod quandoque faciendum est, statim
facere: Molestum est, inquis, mortem
ante oculos habere: primum ista, tam
iuveni ante oculos esse debet, quam seni.

CAPUT XVI.

*De desiderio aeternae beatitudinis, & huius
vitae angustiis.*

VIVERE omnes beatè volunt, sed ad providendum quid sit, quod beatam vitam efficiat, caligant. Proponendum itaque est primum, quid sit, quod appetamus: tunc circunspiciendum est, quà contendere eò possimus, intellecturi in ipso itinere, si modò rectum erit, quantum quotidie proficiamus, quantoque propiùs ab eo simus, ad quod nos cupiditas impellit. Nihil ergo magis praestandum est, quam ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes non quò eundum est, sed quò itur. Versat nos, & praecipitat traditus per manus error, alienisque perimus exemplis: exurge modò, & te quoque dignum finge Deo: finges autem non auro & argento, non potest ex hac ma-

teria Imago Deo similis exprimi. In hac vita nunquam stabili consistimus loco: hic deprimitur quis alternis, & extollitur, ac modò in Coelum levatur, modò in terram defertur; pendemus & fluctuamus, & alter in alterum illidimur, & aliquando naufragium facimus, semper timemus. In hoc tam procelloso, & in omnes tempestates exposito mari navigantibus nullus portus est, nisi mortis. Omnes agedùm circumspecte mortales, larga ubique flendi & assidua materia: alium ambitio nunquam quietum sollicitat: alium ad quotidianum opus laboriosa egestas vocat: alius divitias, quas optavit, metuit, & voto laborat suo: alium sollicitudo, alium labor torquet; hic habere se dolet liberos, hic perdidisse: lacrymae nobis deerunt, antequam causae dolendi. Non vides, qualem vitam nobis rerum natura permiserit, quae primum nascentium hominum fletum esse voluit? Hoc principio edimur; huic omnis se-

quentium annorum ordo consentit; sic vitam agimus. Non videmus, quàm multa nos exagitent incommoda? quàm male nobis conveniat hoc corpus? nunc de capite, nunc de ventre, nunc de pectore, aut faucibus querimur, aliàs nervi, aliàs pedes nos vexant: nunc deiectio, nunc distillatio: aliquando deest sanguis, aliquando superest: hinc atque illic tentamur, & expellimur: hoc evenire solet in alieno habitantibus. At nos corpus tam turpe sortiti nihilominus alterna proponimus, & in quantum potest aetas humana protendi, tantum spe occupamus, nihil satis est morituris, imò morientibus; quotidie enim propiùs ab ultimo stamus, & illò unde nobis cadendum, hora nos omnis impellit. Corpora nostra rapiuntur fluminum more: quicquid vides, currit cum tempore: nihil ex his, quae videmus, manet ego ipse dum loquor, mutari ista; mutatus sum: ideo admiror dementiam nostram, quòd

tantopere amamus rem fugacissimam, quum omne momentum mors prioris habitus sit. Vis tu timere ne semel fiat, quod quotidie fit? Si velis credere altiùs veritatem intuentibus. Vita supplicium est: quàm multiformes sumus! modò frugi & graves, modo prodigi & vani: mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus, quam exuimus. De aliquo, quem vidisti heri, meritò dicere potes: hic quis est, tanta mutatio est. Propterea ergo hoc à te exigo, ut qualem institueris te praestare, talem usque ad finem effice. Cogita quantum celeritati additurus fueris, si à tergo hostis instaret: si equitem adventare suspicareris: ac fugientium preme vestigia: Fit hoc, premeris, accelera, & evade: produc te in tutum, & subinde considera, quàm pulchra res sit, bene vitam consummare. O quando videbis illud tempus, quo scies tempus ad te non pertinere! tranquillus placidusque eris, &

crastini negligens, & in summa tui satietate.

CAPUT XVII.

De indifferentia animi, tam in prosperis, quam adversis.

NON est delicata res, vivere. Longam viam ingressus es, & labaris oportet & erigaris, cadas, & lasseris per huiusmodi offensas emetiendum est confragosum hoc iter, ubi

*Luctus, & ultrices posuere cubilia curae:
Pallentesq̄ habitant morbi, tristisq̄ senectus.*

In hoc contubernio vita degenda est, efugere ista non potes, contemnere potes; contemnes autem, si saepè cogitaveris, & futura praesumpseris. Nemo non fortiùs ad id, cui se diu composuerat accessit, imò duriùs quoque si praemeditata erant, obstitit; at contra imparatus etiam levissima expavit, & quo-

niam omnia novitare graviora sunt, haec cogitatio assidua praestabit, ut nulli malo sis tyro. Nihil miremur eorum ad quae nati sumus, quae ideo nulli quaerenda, quia paria sunt: omnibus ita dico, paria sunt, nam etiam quod effugit, aliquis, pati potuit; aequum autem ius est, non quo omnes usi sunt, sed quod omnibus latum est. Imperetur aequitas animo, & sine querela mortalitatis tributa pendamus. Hyems frigora adducit, algendum est: aestas calores refert, aestuandum est: & fera nobis aliquo modo occurret, & homo perniciosior feris omnibus; alium aqua, alium ignis eripiet; hanc rerum conditionem mutare non possumus. Optimum est pati, quod emendare non possis, & Deum comitari sine murmuratione, quo auctore cuncta proveniunt. Malus miles est, qui Imperatorem gemens sequitur. Hic est magnus animus, qui se Deo tradidit; at contra, ille pusillus & degener, qui

obluctatur, & Deum mavult emendare, quàm se. Itaque assidue cogitemus, tam de nostra, quàm omnium, quos diligimus, mortalitate. Imparatum me subito fortuna percussit; nunc cogito omnia, & mortalia esse, & incerta: lege mortalia hodie fieri potest, quicquid unquam potest.

CAPUT XVIII.

De non attrahendo sibi res exteriores.

SUA satiùs est mala, quàm aliena tractare, & videre quàm multarum rerum candidatos fit, & non suffragari. Hoc est egregium, hoc securum, ac liberum, nihil petere, & tota fortunæ Comitia transire. Licet ergo hanc semper integram egerere materiam circumspicientibus: tot millia hominum inquieti, qui ut aliquid pestiferi, consequantur, per mala nituntur in malum, petuntque mox fugienda, aut etiam fasti-

dienda, cui enim assecuto satis fuit, quod optandi nimium videbatur? Tu ista credis excelsa, quia longè es ab eis; ei vero, qui ad illa pervenit, humilia sunt; mentior nisi adhuc quaerat ascendere. Istud quod tu summum putas, gradus est; omnes autem male habet ignorantia veri: tanquam ad bona feruntur decepti rumoribus, deinde mala esse, aut inania, aut minora, quàm speraverint adepti, vident, miraturque pars maior ex intervallo fallentia.

CAPUT XIX.

De pace interna acquirenda.

ANIMUM debes mutare non Coelum; licet vastum traieceris mare, vitia sequentur te quocunque perveneris. Quid miraris, nihil tibi peregrinationes prodesse cùm te circumferas? premit te eadem causa, quae expulit. Quid

terrarum novitas iuvare potest? quid cognitio urbium, aut locorum? in irritum cedit ista iactatio. Quicquid facis contra te facis, & motu ipso noces tibi, aegrum enim concutis: istud exemeris malum, omnis mutatio loci iucunda fiet: in ultimas expellaris terras licebit, in quolibet Barbariae angulo colloceris, hospitalis illa tibi qualiscunque terra erit. Magis quis venerit, quàm quò, interest. Non peregrinaris, sed erras & ageris, ac locum ex loco mutas, quum illud quos quaeris, bene vivere, omni loco positum sit. Bona conscientia turbam advocat, mala etiam in solitudine anxia est, atque sollicita. Si honestum est, quod facis, omnes sciant: si turpe, quid refert neminem scire quum tu scias? nunquid tam turbidum fieri potest, quam est forum? ibi quoque licet quietè vivere, si necesse sit, sed si liceat se disporre, conspectu quoque & viciniam fori procul fugiam: nam ut loca gravia etiam

firmissimam valetudinem tentant; ita quoque bonae menti, necdum adhuc perfectae, & convalescenti, sunt aliqua parum salubria: ideo quantum potes te ipsum coargue, inquire in te; accusatoris primum partibus fungere, deinde Judicis, novissimè deprecatoris, aliquando te offende. Ego ubicumque sum, meus sum: rebus non me trado, sed commodo; nec consector temporis perdendi causas; & quocumque constitutus loco, ibi cogitationes meas tracto, & aliquid in mente salutare verso.

C A P U T XX.

Virtus sola in hac vita beatum reddit.

SI quis omnia habet, valetudinem, divitias, imagines multas, frequens artium; sed ex confesso malus est, improbabis illum. Item, si quis nihil illorum, quae retuli, habeat, deficiatur pe-

cunia, clientum turba, nobilitate, & avorum, proavorumque serie; sed ex confesso bonus sit, probabis illum: ergo est omne bonum hominis; quod qui habet, etiam si aliis destituatur, laudandus est; quod qui non habet in omnium aliorum copia damnatur, & reiicitur. Quae conditio rerum eadem, & hominum est, navis bona dicitur, non quae pretiosis coloribus picta, nec cui argenteum rostrum est, nec cuius tutela ebore caelata est, nec quae fiscis, ac opibus regiis pressa est; sed stabilis, ac firma, & iuncturis aquam excludentibus spissa, ad ferendam maris iniuriam solida, gubernaculo parens, velox, & non sentiens ventum. Gladium bonum dices, non cui deauratus est baltheus, nec cui vagina gemmis distinguitur; sed cui ad secandum subtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. Regula non quam formosa, sed quam recta sit, quaeritur: eo quodque laudatur, cui comparatur,

quod illi proprium est: ergo in homine quoque nihil ad rem pertinet quantum aret, quantum feneret, à quàm multis salutetur, quàm pretioso incumbat lecto, quàm pellucido bibat poculo: sed quàm bonus sit, bonus autem est, si ratio re-cta, & explicita est: haec vocatur Virtus: hoc est honestum & unicum hominis bonum; nam cum sola ratio perficiat hominem, sola ratio perfecta beatum facit: hoc autem unum hominis bonum est, quo uno beatus efficitur; cetera levia, mutabilia sunt. Nemo gloriari nisi suo debet: vitem laudamus si fructu palmites onerat, si ipsa pondera ad terram eorum, quae tulit adminiculo, deducit: num quis huic illa praeferret vitem, cui aureae uvae, aurea folia dependere? propria virtus in vite est fertilitas: in homine quoque id laudandum est, quod ipsius est, familiam formosam habet, & domum pulchram, multum serit, multum faenerat; nihil horum in ipso est,

sed circa ipsum: lauda in ipso quod nec eripi potest, nec dari. Quod proprium hominis est, quaeris, quid sit? animus, & ratio in homine perfecta; rationale enim animal est homo: consummatur itaque eius bonum, si id adimplevit, cui nascitur, quid est autem quod ab eo ratio exigit? rem facillimam: secundum naturam vivere; sed hanc difficilem facit communis insania: in vitia alter alterum trudemus, quomodo autem ad salutem revocari possunt, quos nemo retinet? populus impellit? Nemo ex istis, quos purpuratos vides, felix est, non magis quam ex illis, quibus Sceptrum, & chlamydem in scena fabulae assignant, cum praesente populo elati incessere, & cothurnati simul exierunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt. Nemo istorum, quos divitiae, honoresque in altiore fastigio ponunt, magnus est: quare ergo magnus videtur? cum basi illum sua metiris, non est magnus pumilus,

(47)

licet in monte constiterit: colossus magnitudinem suam servabit, etiam si steterit in puteo. Hoc laboramus errore, sic nobis imponitur, quod neminem aestimamus eo quod est, sed adiicimus illi & ea quibus adornatus est: atqui cum voles veram hominis aestimationem inire, & scire qualis sit; nudum inspice, ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunae mendacia, corpus ipsum exuat, animum intueri, qualis sit, & quantus, alieno, an suo magnus; si erectis oculis gladios micantes videt, & si scit sua nihil interesse, utrum anima per os, an per iugulum exeat, beatum voca, si cum illi denunciata sunt tormenta corporis, & quae casu veniunt, & quae potentioris iniuria, si vincula, & exilia, & vanas humanarum mentium formidines securus audit, & dicit: tu hodie ista denuncias, ego semper denunciavi mihi, hominem paravi ad humana, praecogitati mali mollis ictus est. Audimus ali-

(48)

quando voces imperitorum: sciebam hoc mihi restare: talis est Sapiientis animus: qualis mundi status supra Lunam: semper illic serenum est. Habes ergo quare velis Sapiens esse, quia nunquam sine gaudio est: gaudium hoc non nascitur, nisi ex virtutum conscientia; non potest, gaudere, nisi fortis, nisi iustus, nisi temperans. Quid ergo? inquis, stulti ac mali non gaudent? non magis quam praedam nacti leones, quum fatigarunt se vino ac libidinibus, quum illos nox inter vitia defecit, quum voluptates angusto corpori ultra quam cupiebant, ingestae superare coeperunt, tunc exclamant miseri:

Namque ut supremam falsa inter gaudia noctem egerimus.

Sapiientis gaudium non interrumpitur, non desinit, desineret si aliunde, sumptum esset.

CAPUT XXI.

De tempore utiliter transigendo.

QUEM mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat: qui diem aestimet? qui intelligat, se quotidie mori? In hoc enim fallimur, quòd mortem non prospicimus. Magna pars eius iam praeteriit: quicquid aetatis retro est, mors tenet. Omnes horas complectere, sic fiet ut minùs ex crastino pendeas, si hodierno manum inieceris. Dum differtur vita, transcurrit: omnia aliena, tempus tantùm nostrum est: Tu malo serves tua, & bene tempore uti incipias; nam ut visum est nostris maioribus: Sera parsimonia infundo est; non enim tantum minimum in imo, sed pessimum remanet. Festis maximè diebus animo imperandum est, ut tunc voluptatibus obsistas solus, quum in illas omnis turbas procubuit. Certissimum argumentum firmita-

tis suae capit, si ad blanda, & in luxuriam trahentia nec spontè it, nec adducitur. Ceterùm adeo mihi placet tentare animi tui firmitatem, ut ex praecepto magnorum Virorum tibi quoque praecipiam: interponas aliquot dies, quibus contentus minimo cibo, dura ac horrida veste, dicas tibi: hoc est, quod timebatur. Miles in media pace decurrit sine ullo hoste, vallum iacit, & supervacuo labore luxatur, ut sufficere necessario possit. Quem in re ipsa trepidare nolueris, ante rem exerceas: hoc secuti sunt, qui omnibus mensibus paupertatem imitati prope ad inopiam accesserunt, ne unquam expavescerent, quod saepe didicissent.

C A P U T XXII.

Iracundiae vitium, quomodo extirpandum.

NON est magnus animus, in quem incurrit iniuria. Aut potentior te,

aut imbecillior laesit: si imbecilior, parce illi; si potentior, tibi. Nullum est argumentum magnitudinis certius, quàm nihil posse, quo instigeris, accidere. Pars superior mundi, ac ordinatior, & propinqua sideribus, nec in nubem cogitur, nec in tempestatem impellitur, nec versatur in turbinem, omni tumultu caret: inferiora fulminantur; eodem modo sublimis animus quietus semper, & in statione tranquilla collocatus, intra se premens, quibus ira contrahitur, modestus, & venerabilis est, ac dispositus; quorum nihil invenies in irato quis enim traditus dolori, ac furens non primam reiecit verecundiam? quis impetu turbidus, & in aliquem ruens, non quicquid in se verecundi habuit, abiecit? quis linguae imperavit? quis ullam partem corporis tenuit? quis se regere potuit? Optimum est ad primum sensum mali mederi sibi: facile est autem affectus suos cum primum oriuntur, deprehendere, mor-

bum signa praecurrunt, quemadmodum tempestatis, ac pluviae ante ipsas notae eveniunt; ita irae, amoris, omniumque istarum procellarum animos vexantium sunt quaedam praenuntia. Non expedit omnia videre, omnia audire: multae nos iniuriae transeunt, ex quibus plerasque non accepit, qui nescit. Non vis esse iracundus? ne sis curiosus. Qui inquit, quid in se dictum sit; qui malignus sermones, etiamsi secreto habiti sint, everrit, seipsum inquietat: quaedam interpretatio eò perducit, ut videantur iniuriae: itaque alia differenda sunt, alia deridenda, alia donanda. Circumscribenda est multis modis Ira: pleraque in lusum iocumque vertantur, non quemadmodum facta sit iniuria refert; sed quemadmodum lata. Quis sum, cuius aures laedi nefas sit? Ignovere multi hostibus, ego non ignoscam pigris? negligentibus? garrulis? puerum aetas excuset, faeminam sexus, extraneum libertas, domesti-

cum familiaritas, nunc primum offendit, cogitemus, quamdiu placuerit: saepè, & alios offendit: feramus quod diu tulimus. Amicus est, fecit quod voluit: inimicus est, fecit quod debuit: prudentiori cedamus, stultiori remittamus: pro quocunque illud respondeamus nobis, sapientissimus quousque. Viros multa delinquere, neminem esse tam circumspectum, cuius non diligentia aliquando sibi ipsi excidat; neminem tam maturum, cuius non gravitatem in aliquid fervidus factum casus impingat; neminem tam timidum offensarum, qui non in illas, dum vitat, incidat: sic animo aequiore feret ab aliquo laedi, ab aliquo contemni, cuicunque venit in mentem, nullam esse tantam potentiam, in quam non incurrit iniuria: multos absolvemus; si caeperimus ante iudicare, quàm irasci. Maximum remedium irae, est mora; nunc autem primum impetum sequimur: deinde quamvis vana nos concitaverint, per-

severamus, ne videamur caepisse sine causa, & quod iniquissimum est, pertinaciores nos facit iniquitas ire, retinemus enim illam, & augemus, quasi argumentum sit iuste irascendi graviter irasci: quanto melius initia ipsa perspicere quam levia sint? quam obnoxia? quod accidere vides in animalibus mutis; idem in homine deprehendes: taurum color rubicundus excitat; ad umbram aspis exurgit; ursos leonesque mappa proritat; idem inquietis & stolidis ingeniis evenit; rerum suspitione feriuntur adeo quidem, ut interdum iniurias vocent modica beneficia. Crede mihi, levia sunt, propter quae non leviter excandescimus, qualia quae pueros in rixam, & iurgium concitant. Non temperemus Iram, sed ex toto removeamus; quod enim malae rei temperamentum est? poterimus autem, adnitamur modo, nec ulla res magis proderit, quam cogitatio mortalitatis. Sibi quisque & alteri

dicat: quid iuvat tanquam in aeternum
 genitas iras inducere, & brevissimam
 aetatem dissipare? quid ruimus in pu-
 gnam? quid certamina nobis accersimus?
 Iam istas inimicitias, quas implacabili
 gerimus animo, febris, aut aliud malum
 corporis vetabit geri; iam peracerrimum,
 media mors dirimet: quid tumultuamur,
 & vitam seditiosi conturbamus? dum re-
 spicimus, quod aiunt, versamusque nos;
 immortalitas aderit.

CAPUT XXIII.

*Quod vera paupertas magnorum bonorum
 parens sit.*

NULLI potest segura vita continge-
 re, qui de re producenda nimis
 cogitat, miser est licet toti mundo im-
 peret. Multas divitias parasse non finis
 miseriarum est, sed mutatio. Si vis scire
 quàm nil mali sit in paupertate, compa-
 ra inter se vultum divitis, & pauperis;

saepius pauper, & fidelius ridet, nulla sollicitudine concutitur, in alto est; cura velut nubes transit: nemo ad humanum sanguinem propter ipsum venit, nudum latro transmittit, etiam in obsessa via pauperi pax est. Horum autem, qui felices vocantur, hilaritas, ficta est; hic enim gravis, & sub purpura lucet non palam, tristitia est eò quidem gravior, quòd interdum palam non licet esse miseris, sed inter aerumnas cor ipsum exedentes necesse est latere felicem. Divitiae, honores, potentiae, & cetera, quae hominum opinione cara sunt, pretio suo levia: quae bona sunt, fiduciam faciunt; divitiae audaciam: quae bona sunt magnitudinem animi faciunt; divitiae insolentiam. Divitem illum putas, quia aurea suppellex in via eum sequitur, quia in omnibus provinciis arat, quia magnus Calendarii liber evolvitur, quia tantum suburbanum agri possidet, & quum omnia dixeris pauper est: quare? quia debet?

(57)

quantum inquis? omnia; nisi fortè iudices interesse, utrum aliquis ab homine, an fortuna mutuum sumpserit. Quid ad rem pertinent

*Infraenati ostro alipedes, pictisque tapetis.
Aurea pectoribus demissa monilia pendent.*

O quantum erat saeculi decus, Imperatorem triumphalem uno caballo esse contentum, & ne toto quidem! partem eius sarcinae ab utroque latere dependentes occupabant liberi. Illo ergo saeculo, quod aureum perhibetur, penes sapientes fuisse Regnum Possidonius iudicat. Quid hominum illo genere felicius? In commune rerum Natura fruebatur: sufficebat illa ut parens in tutelam omnium. Irrupit in res optimas Avaritia, dum seducere aliquid cupit, atque in suum vertere, omnia fecit aliena, & multa concupiscendo omnia amisit. Illi, quos aliquod nemus densum à Sole protexerat, qui adversùs saevitiam hyemis,

aut imbris vili receptaculo tuti sub fronde vivebant; placidas transigebant sine suspirio noctes. Sollicitudo nos in nostra purpura versat, & acerrimis excitat stimulis: mollem somnum illis dura tellus dabat, non impendebant caelata laquearia, sed in aperto iacentes sidera superlabebantur, & insigne spectaculum noctium mundus in praeceps agebatur silentio tantum opus ducens, tam inter diem illis, quam noctem patebat prospectus huius pulcherrimae domus: libebat intueri signa ex media Coeli parte vergentia, rursus ex occulto alia surgentia: quid ni iuvaret vagari inter tam late sparsa miracula? At vos ad omnem tectorum sonum pavetis, & inter pisturas vestras si quid increpuit, fugitis attoniti: non habebant domos instar urbium: Spiritus, ac liber inter aperta status, & levis umbra rupis, aut arboris, & perlucidi fontes, rivique non opere nec fistula, nec ullo coacto itinere obsolefacti:

sed sponte currentes, & prata sine arte formosa, inter haec agreste domicilium rustica positum manu. Huc ergo cogitationes tuae tendant, hoc cura, hoc opta, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus bonis; proiice omnia si sapis, imò ut sapias: si quid est quo teneris, aut expedi, aut incide: discedant aliquando ista insidiosa bona, & sperantibus meliora, quàm assecutis: si quid in eis esset solidi, implerent aliquando; nunc haurientium sitim concitant: quantum potes circumscribe corpus tuum, & animo locum laxa. Nemo nascitur dives: quisquis nascitur in lucem, iussus est lacte, & panno esse contentus: ab his initiis nos Regna non capiunt: sic gerere nos debemus: non tanquam propter corpus vivere, sed tanquam non possimus sine corpore.

CAPUT XXIV.

De vitae huius miseriis, ac derumnis.

VIVERE, militare est: in omnia ergo praemittendum est animus, cogitandumque non quid solet, sed quid potest fieri: quid est enim, quod non fortuna quum voluit ex florentissimo detrahat? quod non eò magis aggrediatur, & quatiat, quò speciosius fulget? modò nostras in nos manus advocat, modò suis contenta viribus invenit pericula sine auctore: nullum tempus exceptum: in ipsis voluptatibus causae dolorum inveniuntur, bellum in media pace consurgit, & auxilia securitatis in metum transeunt: ex amico inimicus, hostis ex socio: in subitas tempestates, hybernisque maiores agitur aestiva tranquillitas: sine hoste patimur hostilia, & cladis causas, si alia deficiunt, nimia felicitas invenit: invadit temperatissimos morbus, validis-

simos phtisis, innocentissimos poena, secretissimos tumultus: eligit aliquid novi casus, per quod velut oblitis vires suas ingerit: quicquid longa series, multis laboribus, multa Dei indulgentia flexit, id unus dies spargit, ac dissipat: nihil publicè, nihil privatim stabile est: cogitanda ergo sunt omnia, & animus adversus ea, quae evenire possunt, firmandus. Hoc unum scio, omnia mortalium opera mortalitate damnata: inter peritura vivimus, nemo altero fragilior est, nemo in crastinum sui certior. Alexander Macedonum Rex, discere Geometriam infelix caeperat, sciturus quam pusilla terra esset, ex qua minimum occupaverat: ita dico infelix ob hoc, quod intelligere debebat, falsum se gerere cognomen: quis enim tam magnus in pusillo esse potest?

CAPUT XXV.

De caecitate eorum, qui vitam voluptatibus transeunt.

ADdiximus animum voluptati, cui indulgere initium omnium malorum est: tradidimus ambitioni, & famae, ceteris aequae vanis, & inanibus. Quid ergo nunc te hortor, ut facias? Nihil novi, nec enim novis malis remedia quaeruntur, sed hoc primum, ut tecum ipse dispicias, quid sit necessarium, quid supervacuum. Non magnam rem facis, quòd vivere sine regio apparatu potes, quòd non desideras miliarios apros, nec linguas phaenicopterorum, & alia portentosa luxuriae iam tota animalia fastidientis, & certa membra ex singulis elicientis: tunc te mirabor, si non contempseris etiam sordidum panem; si tibi persuaseris herbas, quum necesse est, non pecori tantum, sed homini nasci;

quid enim ad rem pertinet, quid accipiat, perditurus quicquid acceperit! delectant te disposita, quae terra marique capiuntur? alia ergo gratiosa, si recentia perferuntur ad mensam, alia si diu pasta, & coacta pinguescere, fluunt, & vix pinguedinem continent suam: at ista cum sollicitè scrutata, & condita ventrem subierint, una atque eadem faeditas occupavit. Vis ciborum voluptatem contemnere? Exitum specta. Hoc itaque ipse mihi dico, quoties tale aliquid perstrinxerit oculos meos, quoties occurrit domus splendida, cohors culta servorum, lectica formosis imposita portitoribus, quid miraris? quid stupes? Pompa est, ostenduntur istae res, non possidentur, & dum placent, transeunt: ad veras te potius confer divitias, disce parvo esse contentus, & illam vocem magnus, & animosus exclama: habeamus aquam, habeamus polentam. Edendum est, utrum hic panis sit plebeius, an si-

milagineus, ad naturam nihil pertinet: Sitio, utrum haec aqua sit ex lacu proximo excepta, an ea, quam multa nive clausero, ut rigore refrigeretur alieno, ad naturam nihil pertinet: utrum sit aureum poculum, an cristallinum, an vitreum, an Liburtinus calix, an concha, nihil refert. Nihil ergo te monuisse malim, quàm hoc, quod nemo monetur satis, quam ut omnia metiaris Natura. Quaeris quali mensa, quali argento, quàm paribus ministeriis, & levibus auferatur mensa? nihil praeter cibum natura desiderat, ambitiosa non est fames, contenta desinere est, cetera infelicis luxuriae tormenta sunt: nam si ad te pertinere iudicas, quam crinitus puer, & quàm pellucidum tibi poculum porrigat, non sitis. Inter reliqua hoc nobis praestitit natura praecipuum, quòd necessitas fastidium excussit: id actum est ab illo mundi Conditore, qui nobis vivendi iura descripsit, salvi essemus non

delicati: turpe est beatam vitam in auro & argento reponere: neminem pecunia divitem fecit, imò contra, nulli non maiorem sui cupiditatem incussit: post Darium, & Indos pauper est Alexander Macedo, quaerit quòd suum faciat, scrutatur maria ignota, in Oceanum classes mittit novas, & (ut ita dicam) claustra: Mundi pererrumpit: quaeris quae sit huius rei causa? Plus incipit habere posse qui plus habet, qui multum habet, plus cupit, quòd est argumentum nondum illum satis habere, qui satis habet, consecutus est (quod nunquam divitibus contingit) finem. Nunquam parum est: quòd satis est, nunquam satis est, quòd multum: Utamur ergo hoc naturae beneficio inter magna numeranda, & cogitemus nullo nomine melius illam de nobis meruisse, quia quicquid ex necessitate desideratur, sine fastidio sumitur.

CAPUT XXVI.

*Quòd homo sola ratione omnibus creatis
praestet.*

NULLO modo magis prodesse possum, quàm si tibi bonum tuum ostendo, si te à mutis animalibus separo, si cùm Deo pono. Quid vires corporis alis, & exerces? natura pecudibus, istis maiores concessit. Quid excolis formam? quum omnia feceris, à multis animalibus decore vinceris. Quid capillum ingenti diligentia comis? quum illum vel effuderis more Parthorum, vel Germanorum more vinceris, vel ut Scythae solent, sparseris, in quolibet aequo densior iactabitur iuba, horrebit in leonum cervice formosior. Quum te ad velocitatem paraveris, par lepusculo non eris. Vis tu relictis, in quibus vinci te necesse est, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? quid est hoc? Animus sci-

(71)

sic voluptas non est merces, aut causa
Virtutis, sed accessio.

CAPUT XXVIII.

*Avaritia praecipitari homines in plurima
flagitia.*

NULLI nos vitio Natura conciliat,
illa liberos ac integros genuit: ni-
hil enim, quod Avaritiam nostram irri-
taret, posuit in aperto: pedibus aurum,
& argentum calcandum, ac premendum
dedit, & quicquid est, propter quod cal-
camur, ac premimur: illa vultus nostros
erexit in Coelum, & quicquid magnifi-
cum, mirumque fecerat, videri à suspi-
scientibus voluit, haec supra nos natura
disposuit, aurum quidem, & argentum,
propter ista nunquam pacem agens fer-
rum, quasi male nobis committerentur,
abscondit; nos in lucem propter quae
pugnaremus, extulimus, nos & causas
periculorum nostrorum & instrumenta

disiecto terrarum pondere eruimus, nos fortunae mala nostra committimus, nec erubescimus summa apud nos haberi quae fuerant ima terrarum. Vis scire quam falsus oculos tuos descipit fulgor? nihil est istis, quàm diu mersa, & involuta sunt, ac caeno suo iacent, faedius, nihil obscurius. Quid enim quando per longissimorum cuniculorum tenebras extrahuntur? nihil est illis dum fiunt, & à faece sua purgantur, informius; denique ipsos opifices intueri, per quorum manus sterile terrae genus, & informe perpurgatur, videbis quanta fuligine oblinantur: atqui ista magis inquinant animos quam corpora, & in possessore eorum, quam in artifice plus est sordium. Si vis exercere tibi utile, nulli autem grave imperium, submove vitia. Multi inveniuntur, qui ignem inferant urbibus, qui inexpugnabilia saeculis, & per aliquot aetates tuta prosternant, qui aequum arcibus aggerem attollant, &

muros in miram altitudinem adductos arietibus, ac machinis quassent: Multi sunt, qui ante se agant agmina, & tergis hostium graves instent, & ad mare magnum, perfusi caede gentium, veniant, sed hi quoque ut vincerent hostem, cupiditate victi sunt, nemo illis venientibus obsistit, sed nec ipsi ambitioni crudelitati que restiterunt; dum alics agere visi sunt, agebantur, ideoque cum multis fuerunt mali, pestiferam illam vim qua plerisque nocuerunt, ipsi quoque sentiunt. Non est quod credam: quemquam fieri aliena infelicitate felicem.

CAPUT XXIX.

Quod homines magni ducant res viles.

OMNES quaerimus non quare & unde, quid habeas tantum rogant. Ubique tanti quisque quantum habuit, fuit; nulla tamen avaritia sine poena est,

quamvis ipsa sit poenarum maxima. O quantum lacrymarum! O quantum dolorum exigit! quàm misera desideratis! quàm misera parturitis! adijce quotidianas sollicitudines, quae pro modo quemque discruciant: maiore tormento pecunia possidetur quam quaeritur; quantum damnis ingemiscunt! quae & magna incidunt, & maiora videntur: at felicem illum homines & divitem vocant, & consequi optant, quantum ille possidet! Fateor, quid ergo? Tu illos conditionis peioris esse existimas, quàm qui habet & miseriam, & invidiam? Utinam qui divitias optaturi essent, cum divitibus deliberarent: Utinam honores petaturi cum ambitiosis & summum adeptis dignitatis statum essent: profecto vota mutassent, quum illi interim nova suspiciunt quum priora damnaverint; nec enim est, cui felicitas sua, etiam si cursu venit, satisfaciat. Abstrahunt à recto divitiae, honores, potentia, & cetera,

quae opinione nostra cara sunt, pretio suo vilia. Nescimus aestimare res, de quibus non cum fama, sed cum rerum Natura deliberandum est: nihil habent ista magnificentum quo mentes nostras in se trahant; praeter hoc quod mirari illa consuevimus; non enim quia concupiscenda sunt, laudantur, sed concupiscuntur, quia laudata sunt.

CAPUT XXX.

Quòd Sapiens totius Mundi sit Dominus.

NULLA fortuna, nulla res actus Sapientis excludit, ad utrosque casus aptus est, bonorum rector est, malorum victor: sic Sapiens Virtutem si licebit, in divitiis explicabit, si minus, in paupertate: Si poterit in patria, si minus in exilio; si poterit, Imperator, sin minus, miles; si poterit integer, si minus, debilis; quaecumque fortunam acceperit,

aliquid ex illa memorabile efficiet. Certi sunt domitores ferarum qui saevissimam animalia, & ad occursum terrentia hominem, docent pati iugum, ne asperitatem excussisse contenti usque in contubernium mitigant: leonibus Magister manum insertat, osculatur Tigrim suus custos: Elephantem minimus & aethiops iubet subsidere in genua, & ambulare per funem: Sic Sapiens est artifex domandi mala; dolor, egestas, ignominia, carcer, exilium ubique horrenda cum ad hunc pervenere, mansueta sunt.

C A P U T XXXI.

Pulchritudine animi corpus exornari.

ERRARE mihi visus est qui dixit: Grator & pulchro veniens in corpore Virtus. Nullo enim honestamento indiget, ipsa magnum sui decus est, & corpus suum consecrat. Potest ex casa

vir magnus exire, potest & ex humili
deformique corpusculo formosus animus
ac magnus, quosdam igitur, videtur mi-
hi in hoc, Natura, tales generare ut ap-
probet. Virtutem omni loco nasci, ut sci-
re possemus non deformitate corporis
animum faedari, sed pulchritudine ani-
mi corpus ornari. Omnis res quod non
habuit decus, Virtute addita sumit: cu-
biculum lucidum dicimus, hoc ipsum
obscurissimum est nocte, dies illi lucem
infundit, nox tenebras: sic istis, quae à
nobis media dicuntur, divitiis, formae,
honoribus, regno, & contra: morti, exi-
lio, malae valetudini, doloribus, quae-
que alia aut minùs, aut magis pertimui-
mus, malitia aut Virtus dat boni, aut
mali nomen.

C A P U T XXXII.

Quòd vana hominum de nobis iudicia contemnenda sint.

CITÓ nobis placemus, si invenimus, qui nos viros bonos dicat, qui prudentes, qui sanctos, agnoscimus: non sumus modica laudatione contenti: quicquid in nos adulatio sine pudore congescit, tanquam debitum prendimus: optimos nos esse, sapientissimos affirmantibus assentimur, quum sciamus saepe multa mentiri, adeo indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria quàm maximè facimus: mitissimum se ille in ipsis suppliciis audit, in rapinis liberalissimum, in ebrietatibus, ac libidinibus, temperatissimum: sequitur itaque ut ideo mutari nolimus, quia nos optimos esse credimus. Alexander quum iam in India vagaretur, ut gentes in finitimis satis notas, bello vastaret, in ob-

sidione cuiusdam Urbis, dum circumit muros, & imbecillima maenium quaerit, sagitta ictus diu perstitit in re, & incepta agere perseveravit: deinde quum represso sanguine sicci vulneris dolor exaresceret, & crus equo suspensum paulatim obtorpuisset, coactus absistere: Omnes inquit, iurant me Iovis filium esse, sed vulnus hoc hominem esse me clamat: idem faciamus cum prae sua quemque portione adulatio infatuat, dicamus: Vos quidem prudentem me esse dicitis, ego autem video, quàm multa nocitura optem, ne hoc quidem intelligo quod animalibus satietas monstrat quis cibo, quis potioni modus, quantum capiam, adhuc nescio.

CAPUT XXXIII.

De abominando ebrietatis vitio.

QUAM turpe est plus sibi ingerere, quàm capiat, & stomachi sui non

nosse mensuram! quàm multa ebrii faciunt, quibus sobrii erubescunt! Nihil aliud est ebrietas quàm voluntaria insania, refert Alexandri Macedonis exemplum, qui Clytum charissimum ac fidelissimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit. Eruit omne vitium ebrietas ac detegit, obstantem malis conatibus verecundiam remóvet, ubi possedit animum nimia vis vini, quicquid mali latebat, emergit, tunc petulans non linguam, non manum continet, crescit insolenti superbia, crudelitas, saevo malignitas, livido; omne vitium detegitur, & prodit; adiace linguam ignoratione sui dubiam, & parum explanata verba, incertos oculos, gradum errantem, vertiginem capitis, tecta ipsa mobilia velut aliquo turbine circumagente totam domum, stomachi tormenta, quum effervescit vinum ac viscera distendit. Cogita quas clades ediderit publica ebrietas: haec acerrimas gentes

blelicosasque hostibus tradidit: haec multorum annorum pertinacia bello defensa maenia patefecit: haec contumacissimos, & iugum recusantes in alienum egit arbitrium: haec invictas acies mero domuit. Alexandrum tot itinera, tot praelia, tot hyemes, per quas victa temporum locorumque difficultate transierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria tutum demiserunt; intemperantia bibendi, & ille Herculeus ac fatalis Scyphus condidit. Quae gloria est capere multum? quum penes te palma fuerit, & propinationes tuas strati somno, ac vomitantes recusarint: quum superstes tot convivorum fueris: quum omnes vincaris virtute magna, & nemo tam vini capax fuerit, vincaris à dolio.

C A P U T XXXIV.

Animi imperio corporis servitio utendum.

SAPIENS ait: neminem Regem non ex servis esse oriundum, neminem non servum ex Regibus; omnia ista longa varietas miscuit, & sursum deorsumque fortuna versavit. Quis ergo generosus? ad Virtutem bene à Natura compositus: nunc ipse te consule: si nunquam moestus es, nulla spes animum tuum futuri expectatione sollicitat: si per dies, noctesque aequalis animi tenor erecti, & placentis sibi est; pervenisti ad humanam boni summam: sed si appetis voluptates, scito tantum tibi ex sapientia, quantum ex gaudio deesse: inter honores, idem gaudium inter solitudines quaeris; omnes, inquam, illi tendunt ad gaudium, sed unde stabile magnumque acquirant, ignorant: ille ex conviviis, & luxuria: ille ex ambi-

tionem, & circumfusa clientum turba, ille ex amica, alius ex studiorum liberalium vana ostentatione, & nihil sonantibus litteris, omnes istos oblectamenta fallacia, & brevia decipiunt, sicut ebrietas, quae unius horae hilarem insaniam longi temporis taedio pensat, sicut plausus & acclamationis secundae favor, qui magna sollicitudine, & partus est, & expiandus. Ista quae sic petis tanquam datura laetitiam, ac voluptatem, causae dolorum sunt.

CAPUT XXXV.

Profectum nostrum in adversitatibus crescere debere.

SI vis beatus esse, si fide bona vir bonus, sine, contemnat te aliquis, & te stultum alicui videri sine, quisquis tibi volet contumeliam, faciat, & iniuriam, tu tamen nihil patieris, si modo tecum eris Virtus. Quid miraris si uri,

vulnerari, occidi, alligari iuvat? luxurioso frugalitas poena est; pigro, supplicii loco labor est: delicatus miseretur industrii, desidioso studere, torqueri est: eodem modo haec ad quae omnes imbecilli sumus, dura ac intoleranda credimus obliti, quam multis tormentum sit vino carere, aut prima luce excitari, non ista difficilia sunt, sed nos nudi & enerves: magno animo de rebus magnis iudicandum est, alioquin videtur illarum vitium esse, quod nostrum est: sic quaedam rectissima quum in aquam demissa sunt, speciem curvi, praefractique visentibus reddunt: magna pars est profectus, velle proficere. Properemus, ita demum vita beneficium erit, alioquin mora est, & quidem turpis inter faeda versantibus. Id agamus, ut nostrum omne tempus sit; non erit autem, nisi nos prius nostri esse caeperimus. Quando continget omnibus oppressis affectibus, & sub arbitrium adductis hanc vocem

emittere! Vici: quem vicerim quaeris? Non Persas, nec extrema Medorum, nec, si quid ultra ducas bellicosum iacet; sed avaritiam, sed ambitionem, sed metum mortis, qui Victores gentium vicit.

CAPUT XXXVI.

Vitiosos homines humanam naturam exuere.

OMNIA vitia contra Naturam pugnant: omnia debitum ordinem deserunt: hoc est luxuriae propositum, gaudere perversis, nec tantum discedere à recto, sed quàm longissimè abire: turpis, qui alto Sole iacet semisomnis, cuius vigilia medio die incipit, & adhuc multis hoc antelucanum est. Sunt qui officia lucis, noctisque pervertunt, nec ante diducant oculos hesternæ graves crapula, quam appetere nox caepit: qualis illorum conditio dicitur, quos Natura sedibus nostris subditos è contrario posuit:

Nosque ubi primus equis Oriens afflavit an-
helis ;

Illis sera rubens accendit lumina Titan.

Talis horum contraria non regio, sed vita est, tam infausti homines sunt, quàm nocturnae aves: licèt in vino, unguentoque tenebras suas exigant, licèt epulis, & in multa quidem pericula decoctis, totum perversum vigiliae tempus educant; non convivantur, sed iusta sibi faciunt: mortuis ante mortem, interdium parentant. Aves, quae conviviiis parantur, ut immotae facilè pinguescant, in obscuro continentur; ita sine ulla exercitatione iacentibus tumor pigrum corpus invadit, & in superba umbra iners sagina succrescit: at istorum corpora, qui se tenebris dicaverunt, foeda visuntur, quippe non speciosior illis, quàm morbo pallentibus color est: languidi, & macidi albent, & in vivis caro morticina est. Hoc tamen minimum in illis

malorum dixerim, quanto plus tenebrarum in animo? ille in se stupet, ille caligat. Non videntur tibi contra naturam vivere, qui commutant cum foeminis vestem? Non vivunt contra naturam, qui hyeme concupiscunt rosam, fomentoque aquarum calentium, & calore apta imitatione brumalium florem vernalium exprimunt? Non vivunt contra naturam, qui pomaria in summis turribus serunt? quorum sylvae in tectis domorum, ac fastigiis nutant? inde ortis radicibus quò improbè cacumina egissent? Quum instituerunt omnia contra naturae consuetudinem velle, novissimè in totum ab illa desciscunt. Lucet somni tempus, quies est, nunc exerceamur, nunc gestemur, nunc prandeamus: iam lux propiùs accedit, nunc tempus est coenae: non oportet id facere, quod populus: res sordida est, trita ac vulgari via incedere; dies publicus relinquatur proprius nobis: isti mihi defunctorum

loco sunt; quantulum enim à funere ab-
sunt equidem acerbo, qui ad faces, ac
cereos vivunt! Causa praecipua mihi vi-
detur huius morbi, vitae commune fasti-
dium: ideo tenenda nobis via est, quàm
natura praescipit, nec ab illa declinan-
dum: contra illam nitentibus non alia
vita est, quàm contra aquam remigan-
tibus.

C A P U T XXXVII.

In quo consistat vera hominis felicitas.

SUMMUM bonum in animo consti-
tuamus obsolescit, si ab optima no-
stri parte ad pessimam transit, & trans-
fertur ad sensus, qui agiliores sunt ani-
malibus mutis. Non est summa felicitatis
nostrae in carne ponenda. Bona illa
sunt vera, quae Ratio dat solida, ac
sempiterna, quae cadere non possunt,
nec decrescere quidem, aut minui: cete-

(89)

ra opinione sunt bona, & nomen quidem commune habent cum veris; sed proprietas in illis boni non est: ceterum sciamus, mancipia nostra esse, non partes: sint apud nos, sed ita, ut meminerimus extra nos esse, etiamsi apud nos sint: inter subiecta, & humilia numerentur, propter quae nemo se attollere debeat: quid enim stultius quàm aliquem eo sibi placere, quod non fecit? Omnia ista à nobis abscedant, non haereant, ut si abducantur sine ulla nostri laceratione discedant: utamur illis parcè tanquam depositis apud nos, & abituris. Stilico capta patria, amissis liberis, amissa uxore, quum ex incendio publico solus, & beatus tamen exiret, interroganti Demetrio, num quid perdidisset? Omnia, inquit, bona mea mecum sunt: Justitia, Virtus, Temperantia, Prudentia, si cui, inquit, bona sua non videntur amplissima, licèt totius Mundi dominus sit, tamen miser est. Miser est, qui se non

beatissimum iudicat, licet mundo impe-
ret.

C A P U T XXXVIII.

Vitia seriò tollenda, antequam mors obruat.

FALSA haec est sententia: Nemo ali-
ter, quam quomodo natus est, exit
è vita: peiores morimur, quam nasci-
mur: nostrum istud non naturae vitium
est: illa de nobis conqueri potest, & di-
cere: quid est hoc? sine perfidia, sine
timore, sine superstitione, ceterisque
pestibus vos genui: quales intrastis tales
exite. Percepit Sapientiam; si quis tam
securus moritur, quam nascitur: nunc
vero trepidamus quum periculum acces-
sit: non animus nobis, non color con-
stat: lacrymae nihil profuturae cadunt.
Quid est turpiùs, quam in ipso limine
securitatis esse sollicitum! causa autem
haec est, quòd inanes omnium bonorum
sumus, vitae desiderio laboramus: nemo

quàm bene vivat, sed quamdiu curat, quum omnibus possit contingere, ut bene vivant; ut diu, nulli. Male vivunt, qui semper vivere incipiunt, quia semper illis imperfecta vita: non potest autem stare paratus ad mortem, qui non incipit vivere; id agendum est, ut satis vixerimus. Quidam vivere tunc incipiunt, quum desinendum est: si hoc iudicas mirum: adiiciam quòd magis admireris: quidam ante vivere desierunt, quàm incipient.

SOLI DEO GLORIA.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

*Nequid desit, quod vel Senecae esse videatur,
ex quibusdam excerptis eidem falso adscri-
ptis; adversus ea, quae nos calamitates voca-
mus, haec veluti remedia, & solatia homine
Christiano digna, selegimus.*

MORIERIS. Ista hominum natura est, non poena. Hac conditione intravi, ut exirem. Gentium ius est, quod acceperis, reddere. Peregrinatio est vita. Multum cum deambulaveris, domum redeundum est. Putabam te aliquid novi dicere: ad hoc veni, hoc ago, huc me singuli dies adducunt. Nascenti mihi natura protinus hunc posuit terminum.

Peregre morieris. Undecunque ad superos una via est. Ego quod debeo, solvere paratus sum: videar funerator, nil me appellet. Nulla terra est aliena mortuo. Non est gravior foris quam do-

mi somnus. Peregre morieris: hoc est, in patriam sine viatico pervenire.

Sed iuvenis morieris. Optimum est, antequam optes, mori. Hoc unum est, quod aequè ad iuvenem, quam ad senem pertinet. Non citamur ex censu, nec exigitur numerus annorum: & adolescentes & impuberes eadem mortis necessitas ducit. Optimum est mori, cum iuvat vivere.

Ægroto. Venit tempus quo experimentum mei caperem. Non in mari tantum, aut in praelio vir fortis apparet: exhibetur etiam in lectulo virtus. Non potest istud toto saeculo fieri: aut ego febrem relinquam, aut ipsa me: semper una esse non possumus. Cum morbo mihi res est: aut vincetur, aut vincet.

Paupertas mihi gravis est. Imo tu paupertati. Non in paupertate vitium est, sed in paupere. Illa expedita est, hilaris, tuta. Pauper sum. Nescis te opinione, non re laborare: pauper es, quia

videris: Pauper sum. Nihil deest avibus: pecora in diem vivunt: feris ad alimenta solitudo sua sufficit.

Non sum potens. Gaude, impotens non eris. Iniuriam accipere poterò. Gaude facere non poteris. Magnam pecuniam habet. Hominem illum iudicas? arca est. Quis aerario, quis plenis loculis invidet? Et iste, quem dominum pecuniae existimas, locus est. Multum habet. Utrum avarus, an prodigus est? Si avarus, non habet; si prodigus, non habebit. Iste quem beatum credis, saepe dolet, saepe suspirat. Multi illum comitantur. Mel muscae sequuntur, cadavera lupi, frumenta formicae: praedam sequitur ista turba, non hominem.

Oculos perdidi. Habet & nox suas voluptates. Oculos perdidi. Quàm multis cupiditatibus via incisa est? quàm multis rebus carebis, quas ne videres vel eruendi erant? Non intelligis partem innocentiae esse caecitatem. Huic oculi

adulterium monstrant, huic incestum, huic domum, quam concupiscat, huic urbem, & mala omnia. Certè irritamenta sunt vitiorum, ducesque scelerum.

Naufragium feci. Cogita non quid perdidideris, sed quod evaseris. Nudus exii. Sed existi. Omnia perdididi. Sed perire potuisti una cum omnibus.

Amicum perdididi. Jam enim te habuisse certum est. Amicum perdididi. Alium quaere: & tibi eum quaeras, ubi invenire possis. Quaere inter liberales artes, inter honesta, & recta officia, quaere in laboribus. Ad mensam ista res non quaeritur: quaere aliquem frugi. Perdididi amicum. Fortem animum habe; si unum, erubescere: si unicum, quid tu in tanta tempestate ad unam anchoram stabas.

Uxorem bonam amisisti. Utrum inveneras bonam, an feceras? Si inveneras, habere adhuc te posse ex hoc intelligas licet, quod habuisti: si feceras, bene spe-

A796
S4759

62-664
July 61
AAS

(96)

ra: res periit: salvus est artifex. Amisi uxorem bonam. Quid in illa probabas? Pudicitiam? Quam multae diu custoditam perdidere? Decus? Quam multae inter probatas matrimonialis ordinis, esse caeperunt, postea inter exempla mutatarum?

Mors, exsilium, luctus, dolor, non sunt supplicia, sed tributa vivendi.

FINIS.

